“วิธีสร้างบุญบารมี”

(ฉบับที่ถูกต้อง)

พระนิพนธ์ใน **สมเด็จพระญาณสังวร**
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
(เจริญ สุวฑฺฒโน)

เนื้อหาในหนังสือ

“วิธีสร้างบุญบารมี”

เล่มที่ท่านกำลังถืออยู่นี้

คือ เนื้อหาจากต้นฉบับของหนังสือ “วิธีสร้างบุญบารมี”

ฉบับที่พิมพ์แจกในงานพระราชกุศลในการพระศพ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

(เจริญ สุวฑฺฒโน)

สามารถดาวน์โหลดไฟล์ต้นฉบับของหนังสือได้จาก

http://www.openbase.in.th/files/ebook/sangh/set5/sangharajad019.pdf

http://www.sangharaja.org/files/Way+of+Making+Merit+and+Perfection.pdf

หมายเหตุ: หนังสิอเล่มนี้เป็นการนำไฟล์ต้นฉบับตามลิงค์ข้างต้น (ลิงค์แรก) ตั้งแต่ส่วนของสารบัญ ตลอดจนเนื้อหาทั้งหมดมาจัดพิมพ์

คำชี้แจงบางส่วนจากหน้าเว็บไซต์ ญาณสังวรธรรม

(sangharaja.org)

“วิธีสร้างบุญบารมี”

เป็นพระนิพนธ์ในเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ที่ได้รับความนิยมอย่างมากเรื่องหนึ่ง

พระนิพนธ์เรื่อง วิธีสร้างบุญบารมี มีพุทธศาสนิกชนมากมายนำไปพิมพ์เผยแพร่แจก ในโอกาสต่างๆ มากมาย แต่ปรากฏว่าฉบับที่แจกกันอยู่นั้นหาได้เป็นพระนิพนธ์ในสมเด็จพระสังฆราชไม่ แต่มีผู้ประสงค์ดีรวบรวมขึ้นมา และถวายพระนามของพระองค์เป็นผู้พระนิพนธ์

เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงได้นำพระนิพนธ์เรื่อง “วิธีสร้างบุญบารมี” ที่ถูกต้อง ในสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก วัดบวรนิเวศวิหาร มาเผยแพร่แก่สาธารณชน เพื่อจักได้ไม่นำคำสอนที่ผิด ๆ ไปใช้ หรืออ้างอิงในพระนามของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราช

สามารถอ่านรายละเอียดทั้งหมดได้จาก

http://sangharaja.org/index.php?option=com_content&view=article&id=280&catid=5&Itemid=9

คำนำ

คำว่าบุญ แปลตามศัพท์หรือพยัญชนะว่า ชำระฟอกล้าง โดยย่อ หมายถึงบุญส่วนเหตุ ๑ บุญส่วนผล ๑

บุญส่วนเหตุนั้น หมายถึงศึกษา คือ ฟังเรียนให้รู้ และดำรงมั่น เจริญปฏิบัติเจริญกุศลธรรมทั้งหลาย เช่นปฏิบัติเจริญธรรม ๓ ประการ คือ ทาน ๑ ทมะ ๑ สัญญมะ ๑

กล่าวโดยย่อ บุญส่วนเหตุ ได้แก่กุศลเจตนา กุศลกรรม สุจริต กุศลธรรม บุญกิริยาวัตถุทั้งปวง ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา บารมี คือ พุทธบารมี ปัจเจกโพธิบารมี สาวกบารมี มรรคมีองค์แปด ซึ่งล้วนเป็นเครื่องชำระฟอกล้างกิเลสสาสวะทั้งปวง

ส่วนบุญส่วนผล ก็สรุปเข้าในมนุษยสมบัติ เทวสมบัติ นิพพานสมบัติ สรุปเข้าอีกเป็นความสุขที่น่าปรารถนาใคร่รักพอใจ ตลอดถึงบรมสุข คือ นิพพาน อันเกิดจากกรรมวิสุทธิ์ ความบริสุทธิ์แห่งกายวาจาและใจ ทำให้บริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา บริสุทธิ์ใจ โดยเฉพาะทำให้จิตบริสุทธิ์จากกิเลสสาสวะไปโดยลำดับจนถึงหมด

สญ. พระญาณสังวร

สารบัญ

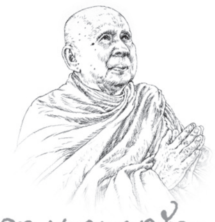
วิธีสร้างบุญบารมี

ความหมายของบุญและบารมี

คำว่า **บุญ** แปลตามศัพท์ว่า ชำระ ฟอก ล้าง ท่านแสดงว่า แบ่งเป็น ๒ ก่อน คือ บุญที่เป็นส่วนเหตุ ได้แก่ความดีต่างๆ เรียกว่าเป็นบุญ เพราะเป็นเครื่องชำระ ฟอกล้างความชั่ว ๑ บุญที่เป็นส่วนผล คือความสุข ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า *“ท่านทั้งหลาย อย่ากลัวต่อบุญเลย เพราะคำว่าบุญนี้เป็นชื่อของความสุข”* ดังนี้ ๑

คำว่า **บารมี** มาจากคำบาลีว่า “ปารมี” มีคำแปลที่นักภาษาศาสตร์ได้ให้ไว้หลายอย่าง จะแสดงแต่บางอย่าง คือแปลว่า อย่างยิ่ง มาจากคำว่า “ปรมะ” ที่ภาษาไทยเรามาใช้ว่า บรม และคำว่า **บรม** ที่แปลว่าอย่างยิ่งนี้ ก็มีใช้ทั้ง ๒ ทาง ดีอย่างยิ่งก็บรม หรือไม่ดีอย่างยิ่งก็บรม เช่นคำว่า **นิพพาน** เป็น บรมสุข คือสุขอย่างยิ่ง สังขารทั้งหลาย เป็น บรมทุกข์ คือทุกข์อย่างยิ่ง จึงเป็นคำกลางๆ ใช้ได้ทั้ง ๒ ทาง ดังนี้ คำว่า **บารมี** มาจากคำว่า ปรมะ แล้วมาเป็น ปารมี

ไทยเรียกว่า บารมี แต่มีความหมายถึงส่วนที่ดีเท่านั้น ไม่หมายเป็นกลางๆ เหมือนอย่างคำว่า ปรมะ

เพราะฉะนั้น คำว่า **ปารมี** จึงมีความหมายที่แปลว่า เลิศ อย่างยิ่ง ประเสริฐ หรือแปลอีกอย่างหนึ่งว่า ถึงฝั่ง อันหมายความว่า นำให้ถึงฝั่ง คือจากฝั่งนี้ไปสู่ฝั่งโน้น อันความหมายของคำว่านำจากฝั่งนี้ คือ โลก ไปสู่ฝั่งโน้น คือโลกุตระ เหนือโลก พ้นโลก อันหมายถึงนิพพาน

บุญเป็นเหตุแห่งความสุข

พระพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า

"ผู้ใคร่ประโยชน์ พึงศึกษาบุญนั่นแล อันมีผลเลิศต่อไป ซึ่งมีสุขเป็นกำไร คือพึงเจริญทาน ๑ ความประพฤติสงบ ๑ เมตตาจิต ๑ บัณฑิตครั้นเจริญธรรม ๓ ประการ อันเป็นเหตุแห่งความสุขเหล่านี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกอันไม่มีความเบียดเบียนเป็นสุข"

พระพุทธศาสนสุภาษิตที่มีมาในปุญญสูตรนี้ ตรัสสอนให้ทุกท่าน ทุกบุคคล ผู้ใคร่ประโยชน์ ศึกษาบุญอันเป็นส่วนเหตุให้เกิดผลเลิศต่อไป มีสุขเป็นกำไร เป็นเหตุให้เกิดความสุข คือให้เจริญทาน สมจริยา ความประพฤติสงบ และเมตตาจิต รวม ๓ ประการ

คำว่า **บุญ** แปลตามศัพท์หรือพยัญชนะว่า ชำระ ฟอก ล้าง โดยย่อหมายถึงบุญส่วนเหตุ ๑ บุญส่วนผล ๑

บุญส่วนเหตุนั้น หมายถึงศึกษา คือ ฟัง เรียนให้รู้ และดำรงมั่น เสพปฏิบัติเจริญกุศลธรรมทั้งหลาย เช่น ปฏิบัติเจริญธรรม ๓ ประการ ดังที่กล่าวแล้วนั้น และในพระบาลีไวยากรณภาษิตอีกแห่งหนึ่ง ได้ตรัสไว้ตอนหนึ่งแปลความว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานั้นดำริว่า บัดนี้ เราเป็นผู้มีฤทธิ์อย่างมากอย่างนี้ มีอานุภาพอย่างนี้ เพราะผลวิบากแห่งกรรม ๓ ประการ ของเรา คือ ทาน ๑ ทมะ (ฝึกอินทรีย์ มีจักษุเป็นต้น และข่มกิเลสมีราคะเป็นต้น) ๑ สัญญมะ (สำรวมการและวาจา) ๑"

อนึ่ง ได้ตรัสบุญส่วนเหตุไว้ในนิธิกัณฑสูตรว่า *“นิธิ (ขุมทรัพย์คือบุญ) เป็นสิ่งอันสตรีหรือบุรุษฝังไว้ดีแล้ว ด้วยทาน ๑ ศีล ๑ สัญญมะ ๑ และทมะ ๑”*

บุญส่วนเหตุทั่วไปก็ได้แก่กุศลเจตนา ดังที่ได้ตรัสไว้ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ (ที่ตั้งแห่งการทำบุญ) ๓ เหล่านี้ คือ บุญกิริยาวัตถุ สำเร็จด้วยทาน ๑ บุญกิริยาวัตถุ สำเร็จด้วยศีล ๑ บุญกิริยาวัตถุ สำเร็จด้วยภาวนา ๑”

บุญส่วนผลนั้น หมายถึงผลวิบากของบุญส่วนเหตุนั้นเอง ดังที่ตรัสไว้ในปุญญสูตรตอนต้นว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้กลัวต่อบุญเลย คำว่าบุญนี้เป็นชื่อแห่งความสุข อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่ารัก น่าพอใจ”

ในธรรมบทตรัสแสดงบุญส่วนผลไว้ว่า

“ผู้มีบุญอันทำแล้ว ย่อมบันเทิงในโลกนี้ ละไปแล้ว

ย่อมบันเทิงในโลกทั้งสอง เขาเห็นความบริสุทธิ์แห่งกรรมของตนย่อมบันเทิง ย่อมบันเทิงทั่ว”

ในนิธิกัณฑสูตร ตรัสแสดงผลวิบากแห่งบุญนิธิโดยพิสดารไว้ว่า *นิธิคือบุญนี้ อันบุคคลฝังไว้ดีแล้ว อันใครชนะไม่ได้ มีปกติไปตาม ละไป ย่อมถือเอาบุญนิธินั้นไปในที่พึงไปทั้งหลาย ไม่ทั่วไปแก่ชนเหล่าอื่น บุญนิธิโจรนำไปไม่ได้ นิธินั้นให้สิ่งที่ใคร่จะได้ทั้งปวงแก่เทพและมนุษย์ทั้งหลาย เทพและมนุษย์ทั้งหลายปรารถนาสิ่งใดๆ สิ่งนั้นทั้งหมดอันผู้มีบุญนิธิย่อมได้ด้วยบุญนิธินั่น ความมีผิวพรรณงาม ความมีเสียงไพเราะ สัณฐานทรวดทรงงาม ความมีรูปงาม ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั้น รัชสมบัติแห่งประเทศ ความเป็นใหญ่ จักรพรรดิสุข อันเป็นที่รัก แม้รัชสมบัติแห่งเทพในทิพย์ทั้งหลาย ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั่น สมบัติอันเป็นของมนุษย์ ความยินดีในเทวโลก และนิพพานสมบัติ ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั่น ความที่ถ้าเมื่ออาศัยความถึงพร้อมด้วยมิตรประกอบทั่วโดยแยบคาย มีความชำนาญใน*

วิชชาวิมุตติ ย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้ ปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานเฉพาะ) วิโมกข์ (ความหลุดพ้น) และสาวกบารมี ปัจเจกโพธิ พุทธภูมิ ย่อมได้ด้วยบุญนิธินั่น สัมปทานั่น คือบุญสัมปทา (ความถึงพร้อมด้วยบุญ) มีประโยชน์ ผลที่ต้องการใหญ่อย่างนี้ เพราะเหตุนั้น บัณฑิตทั้งหลายผู้ทรงปัญญา จึงสรรเสริญความเป็นผู้มีบุญอันทำแล้ว

กล่าวโดยย่อ **บุญส่วนเหตุ** ได้แก่กุศลเจตนา กุศลกรรม สุจริต กุศลธรรม บุญกิริยาวัตถุทั้งปวง ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

บารมี คือ พุทธบารมี ปัจเจกโพธิบารมี สาวกบารมี มรรคมีองค์แปด และที่ตรัสยกขึ้นไว้ในปุญญสูตรตอนที่เป็นไวยากรณภาษิตว่า ทาน ๑ ทมะ ๑ สัญญมะ ๑ และในนิคมคาถาว่า ทาน สมจริยา เมตตาจิต ซึ่งล้วนเป็นเครื่องชำระ ฟอกล้างกิเลสาสวะทั้งปวง

ส่วนบุญส่วนผล ก็สรุปเข้าในมนุษย์สมบัติ เทวสมบัติ

นิพพานสมบัติ สรุปเข้าอีกเป็นความสุขที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่ารัก น่าพอใจ ตลอดถึงบรมสุข คือนิพพาน อันเกิดจากกรรมวิสุทธิ์ ความบริสุทธิ์แห่งกรรมของตน ทำให้บริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา บริสุทธิ์ใจ โดยเฉพาะทำให้จิตบริสุทธิ์จากกิเลสาสวะไปโดยลำดับจนถึงทั้งหมด

ในรตนัตตยัปปภาวาภิยาจนคาถา พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ แสดงไว้ว่า พระรัตนตรัย คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ บริสุทธิ์สูงสุด ประเสริฐสุดในโลก ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์อย่างยิ่งแก่ผู้เลื่อมใสแล้ว ใคร่ปรารถนาความบริสุทธิ์แห่งตน ปฏิบัติอยู่โดยชอบ ความบริสุทธิ์จากกิเลสทั้งปวง เป็นความดับทุกข์ทั้งหลาย นิพพานเป็นบรมสูญ คือว่างอย่างยิ่ง (จากกิเลสาสวะทั้งหมด) เป็นบรมสุข คือสุขอย่างยิ่ง

และได้มีอีกคาถาหนึ่งแสดงอธิบายนิพพานว่า ความบริสุทธิ์จากกิเลสทั้งปวง เป็นความดับทุกข์ทั้งหลาย ความดับนั้นเป็นสันติ คือความสงบแห่งใจ เรียกว่านิพพาน

ในปุญญสูตร ตรัสแสดงบุญส่วนผลก่อนคือ สุข พร้อมทั้งสุขสมบัติ แล้วตรัสบุญส่วนเหตุ คือ ทาน ทมะ (ฝึกอินทรีย์มีตาเป็นต้น ข่มกิเลส) สัญญมะ (สำรวมกาย และวาจา) ส่วนในนิคมคาถาของพระสูตรนี้ แสดงบุญส่วนเหตุ คือ ทาน สมจริยา เมตตาจิต แม้ชื่อธรรมต่างกันบ้าง ส่วนใจความก็เป็นอันเดียวกัน

ทาน คือการให้ การบริจาคพัสดุต่างๆ มีข้าวน้ำเป็นต้น เกื้อกูลผู้รับตามที่ต้องการ ตามที่ควรให้ พระสุคตตรัสสรรเสริญการเลือกให้ ได้มีแบ่งทานเป็น ๒ คือ **อามิสทาน** ให้อามิสสิ่งของ **ธรรมทาน** ให้ธรรม สั่งสอนหรือสอนแนะนำการตั้งโรงเรียนก็จัดเข้าในข้อนี้ ทานข้อนี้จัดเข้าในข้อ**ทานมัยบุญกิริยาวัตถุ**

สมจริยา ความประพฤติสงบ ความประพฤติสมควร ความประพฤติสม่ำเสมอ ก็ได้แก่ศีล ความสำรวมระวังกายวาจา ด้วยความตั้งใจงดเว้นกรรมที่ก่อภัยเวรต่างๆ เป็นต้นที่

ควรงดเว้น เช่น งดเว้นตามหลักศีล ๕ ข้อนี้จึงตรงกับสัญญมะ ความสำรวมกายวาจาด้วยความตั้งใจที่หมายถึงศีล ข้อนี้จัดเข้าใน**ศีลมัยบุญกิริยาวัตถุ**

เมตตาจิต จิตมีเมตตา รักใคร่ผูกเยื่อใย ปรารถนาให้เจริญสุข มีความรู้สึกเป็นมิตร ดังที่เรียกว่ามีมิตรจิต มิตรใจ เมตตามีอันเป็นไปในอาการให้ประโยชน์เกื้อกูลเป็นลักษณะ มีการนำสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลเป็นรส คือ เป็นกิจหน้าที่พึงทำ มีการปลดเปลื้องโทสะ พยาบาท อาฆาต เป็นเครื่องปรากฏ มีการแสดงความพอใจของสัตว์ทั้งหลายเป็นปทัฏฐาน ความสงบพยาบาทเป็นสมบัติของเมตตา ความมีเสน่หาราคะเป็นวิบัติของเมตตา เมตตาจิตนี้เป็นทมะประการหนึ่ง เพราะเป็นการฝึกจิตให้เป็นเมตตาจิต มิให้เป็นจิตพยาบาท เพราะเป็นการข่มกิเลสมีโทสะ พยาบาท อาฆาตเป็นต้น ทั้งเมตตานี้เป็นเหตุให้ทำทานให้สมาทานศีล หรือสมจริยา หรือสัญญมะด้วย เมตตาจิตข้อนี้จัดเข้าใน**ภาวนามัยบุญกิริยาวัตถุ**

บุญส่วนเหตุ ๓ ข้อนี้ ให้เกิดผลเป็นบุญส่วนผลทั้งปวง คือความสุข ตามที่ตรัสไว้ในนิคมคาถาว่า มีผลเลิศต่อไป มีสุขเป็นกำไร เป็นเหตุแห่งสุข เข้าถึงโลกอันไม่มีความเบียดเบียนเป็นสุข ทั้งโลกนี้โลกหน้า จึงตรัสสอนมิให้กลัวต่อบุญ เพราะบุญเป็นชื่อแห่งความสุข

ทุกชีวิตอาศัยบุญ

ทุกๆ คนที่มีความสุขความเจริญอยู่ ดังเช่นที่เป็นอยู่เดียวนี้ เพราะได้รับความดีจากท่านผู้มีความมุ่งดีทั้งหลาย เป็นต้นว่า ได้รับการบำรุงเลี้ยงด้วยความรักทะนุถนอมของมารดาบิดาหรือของญาติ หรือของผู้รับอุปการะตั้งแต่เกิดมาโดยลำดับ ได้รับการสั่งสอนอบรมศิลปวิทยาจากครูอาจารย์ ได้รับการปกครองเป็นส่วนรวมจากประเทศชาติ ท่านผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้ ล้วนได้ประกอบความดีให้แก่ตัวเราทุกๆ คน ทำให้เราทุกๆ คนสามารถดำรงชีวิตเติบโตขึ้นมา มีความสุขความเจริญ

จนถึงเพียงนี้ได้ ถ้าท่านเหล่านี้ล้วนก่อความชั่วร้ายเสียหายให้ หรือแม้ไม่ก่อให้ เพียงแต่หยุดอยู่เฉยๆ ไม่ได้ทำความดีให้ตัวเรา ทุกๆ คนเกิดมาแล้ว ก็คงไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้ หรือแม้ดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็คงไม่ได้รับการศึกษาให้ได้ความรู้เป็นอันขาด ทางที่ให้เกิดความเจริญ ฉะนั้น จึงกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่า ทุกๆ คนเป็นหนี้ความดีของท่าน ซึ่งได้ประกอบก่อเกื้อให้แก่ตนมาโดยลำดับ ความดีและความชั่วที่ตรงกันข้าม จึงเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และความดีของคนดีทั้งหลายเป็นเครื่องเกื้อกูลตัวเราทุกๆ คน ความชั่วก็เป็นเครื่องตัดรอนตัวเราทุกๆ คน เฉพาะตัวเราเองนี้แหละสำคัญนัก ถ้าทำดี ก็เป็นความดี เป็นศรีมงคลแก่ตัว ถ้าทำชั่ว ก็เป็นความชั่วเป็นกาลี เป็นอัปมงคลแก่ตัว เมื่อกล่าวให้กว้างออกไป โลกต้องพึ่งความดีของคนดีทั้งหลาย จึงเกิดความสุขความเจริญ ส่วนความชั่วของคนชั่วทั้งหลาย เป็นเครื่องทำลายโลก

วิธีสร้างบุญ

ความดีดังที่กล่าวมานั้น คือ **บุญ** ส่วนความชั่วที่ตรงกันข้าม คือ บาป บุญที่เป็นส่วนเหตุคือความดีนั้น เกิดจากการกระทำ ถ้าอยู่เฉยๆ ไม่ทำก็ไม่เกิดเป็นบุญขึ้น การกระทำบุญ เรียกว่า **บุญกิริยา** จำต้องมีวัตถุคือสิ่งเป็นที่ตั้ง หรือเรื่องของการกระทำซึ่งเรียกว่า **บุญกิริยาวัตถุ** แปลว่า สิ่งเป็นที่ตั้งแห่งการกระทำบุญ หรือเรื่องแห่งการกระทำบุญ ทางพระพุทธศาสนาท่านแสดงไว้โดยย่อ ๓ อย่างคือ

(๑) ทานมัย บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน

(๒) สีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล

(๓) ภาวนามัย บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

บุญคือความดีทั้ง ๓ ข้อนี้ เรียกว่าบุญ เพราะเป็นเครื่องชำระล้างความชั่วตลอดถึงรากเหง้าของความชั่ว รากเหง้าของความชั่วนั้น เรียกว่า อกุศลมูล (รากเหง้าของอกุศล) มี

๓ อย่าง คือ โลภะ อยากได้ ๑ โทสะ คิดประทุษร้ายเขา ๑ โมหะ หลงไม่รู้จริง ๑ ชำระล้างได้อย่างไร จักแสดงต่อไปโดยย่อ

สร้างบุญด้วยการให้ทาน

ทาน แปลว่า เจตนาเป็นเหตุให้ก็ได้ การให้ก็ได้ สิ่งของที่ให้ก็ได้ การให้ทานทางพระพุทธศาสนา ประสงค์ให้รู้จักเลือกให้ คือเลือกบุคคลผู้รับว่าเป็นผู้สมควร เลือกวัตถุสิ่งของให้เหมาะสม และตั้งเจตนาให้ดีว่าเพื่อบูชาหรือเพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์ และให้รู้จักประมาณ ให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้ให้ทั้งผู้รับ มิใช่ว่าเมื่อให้ไปแล้ว ผู้ให้เองกลับขาดแคลนเป็นทุกข์ หรือให้สิ่งที่เป็นโทษไป ผู้รับไปใช้อาจทำให้เป็นทุกข์ เดียวนี้เมื่อพูดกันว่าให้ทาน มักเข้าใจกันว่า คือ ให้แก่คนขอทานต่างๆ เมื่อให้แก่พระหรือแก่ทางศาสนาหรือแก่วัด เรียกว่าทำบุญ ความจริงก็เป็นการให้ทานทั้งนั้น การให้ทานมีความหมายอย่างกว้างๆ ว่าการสละบริจาคสิ่งอะไรแก่ใครๆ หรือแก่

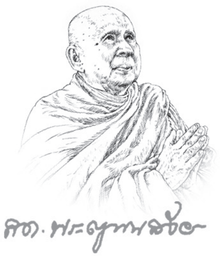
องค์การอะไรๆ ด้วยการให้เปล่า มิใช่เป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือให้เช่า และมีความหมายตลอดถึงการให้กำลังกาย กำลังวาจา กำลังใจ กำลังความคิด ความรู้ ช่วยในทางต่างๆ สรุปลงแล้วก็มี ๒ อย่างคือ **อามิสทาน** ให้พัสดุสิ่งของ อันเป็นกำลังทรัพย์และกำลังภายนอกต่างๆ ๑ **ธรรมทาน** ให้ธรรม อย่างบอกศิลปะวิทยาให้บอกทางของความดีความชั่งต่างๆ ให้ ๑

ตามความหมายนี้ ทานจึงมีครอบคลุมอยู่โดยทั่วๆ ไป มารดาบิดาได้ให้ชีวิต เลือดเนื้อ และการอุปการะเลี้ยงดูบุตรธิดามาโดยลำดับ ครูอาจารย์ได้ให้ศิลปวิทยาแก่ศิษย์ พระมหากษัตริย์พร้อมรัฐบาลได้ให้การปกครองบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาราษฎร์ พระพุทธเจ้าได้ให้พระธรรมแก่โลก และในทางตอบสนอง บุตรธิดาก็ให้แก่มารดาบิดา ด้วยการปฏิบัติตอบแทนพระคุณท่านต่างๆ ศิษย์ให้แก่ครูอาจารย์ด้วยการตั้งใจเรียนดีประพฤติดี และตอบแทนอย่างอื่นๆ ตามโอกาส ประชาราษฎร์ก็ให้ภาษีอากร

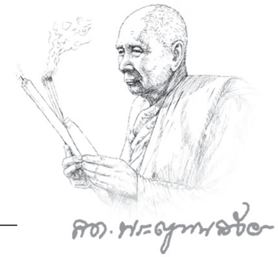
ถวายเป็นราชพลีและประพฤติตนให้ชอบด้วยหน้าที่ของพลเมืองดี มีความซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีในพระมหากษัตริย์และประเทศชาติ พุทธศาสนิกชนก็บริจาคอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และปฏิบัติพระพุทธศาสนาตามสามารถ เมื่อทุกฝ่ายต่างให้แก่กันและกันในทางที่ชอบ จึงเกิดความสุขความเจริญ

การให้ทานนี้ ขัดกับโลภะความอยากได้ และมัจฉริยะความตระหนี่เหนียวแน่น เพราะความโลภเป็นเหตุรวบรวมเข้ามา ความตระหนี่เป็นเหตุให้หวงแหนไว้ ถ้าทุกๆ ฝ่ายต่างรวบรวมเข้ามาและหวงแหนไว้แต่อย่างเดียว ก็จะเกิดความขาดแคลนอย่างยิ่งแก่ผู้ที่ไม่สามารถ ซึ่งมีอยู่เป็นอันมาก แต่การขาดแคลนนั้นจักหายไป ในเมื่อทุกๆ ฝ่ายต่างให้ทานแก่กันและกันตามฐานะ และการให้ทานนั้นก็แสดงว่าเป็นการชนะใจ คือชนะความโลภ ความตระหนี่ ให้ทานออกไปคราวหนึ่ง ก็ชำระล้างความโลภ ความตระหนี่ในสิ่งที่ให้นั้นได้คราวหนึ่ง

การให้ทานที่ได้บุญมาก

ความดีที่ควรทำมีอยู่เป็นอันมาก รวมเป็นข้อใหญ่ได้ ๓ อย่าง คือทาน ศีล ภาวนา ทานคือการให้ ไม่ใช่ความหมายแคบๆ เพียงให้เงินทองข้าวของแก่ภิกษุสามเณรหรือคนอยากไร้ขาดแคลนเท่านั้น **ทานที่สำคัญที่สุดคืออภัยทาน ทานคือการให้อภัย** การให้ทานไม่ว่าจะเป็นข้าวของเงินทอง จุดมุ่งหมายที่แลเห็นชัดๆ คือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น แต่จุดสำคัญที่ควรเข้าใจก็คือเพื่อชำระกิเลสจากใจ กิเลสตัวนั้นคือโลภะ ผู้ที่ให้ทานโดยมุ่งชำระกิเลสนั่นแหละถูก ให้ทานโดยมุ่งผลตอบแทนเป็นลาภยศ สรรเสริญ ไม่ถูก ขอให้อย่าลืมความสำคัญประการนี้ มีสติระลึกรู้ไว้ให้เสมอว่า การให้ทานแต่ละครั้ง ไม่ใช่ว่าเพื่อช่วยทุกข์ผู้อื่นอย่างเดียว แต่ต้องมุ่งเพื่อละกิเลสกองโลภะด้วย อย่าคิดจะช่วยทุกข์ผู้อื่นไปพร้อมกับที่คิดว่าจะได้รับผลตอบแทน เป็นความมีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข จากการให้นั้นด้วย แล้วดีใจว่าการให้ทานของตนเป็นการยิงนกทีเดียวได้

สองตัว ได้ทั้งผู้อื่นและจะได้ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ของตนด้วย ถ้าจะดีใจว่ายิงนกทีเดียวได้สองตัว ก็ให้เป็นสองตัวคนละอย่าง คือตัวหนึ่งเป็นการช่วยบำบัดทุกข์ของผู้อื่น อีกตัวหนึ่งเป็นการละกิเลสในใจตนไปพร้อมกัน ให้ดีใจเช่นนี้นับว่าใช้ได้เป็นการไม่ผิด

การให้อภัยทานสำคัญกว่าให้ทานด้วยทรัพย์สิ่งของ อภัยทาน นี้เป็นเครื่องละกิเลสกองโทสะโดยตรง เมื่อมีผู้ทำให้ไม่ถูกใจแทนที่จะโกรธเกลียดก็ให้อภัยเสีย นี้คืออภัยทาน เมื่อมีเหตุมาทำให้โกรธแล้วกลับไม่โกรธ อภัยให้ เช่นนี้ไม่ใช่ ผู้ใดจะได้รับผลดีของอภัยทานก่อนเจ้าตัวผู้ให้เอง โกรธเกลียด อะไรเหล่านี้ทำให้จิตใจเร่าร้อนไม่แจ่มใสเป็นทุกข์ เลิกโกรธเกลียดเสียได้เป็นอภัยทาน เป็นเหตุให้ไม่เร่าร้อน ให้แจ่มใส เป็นสุข ถ้าผู้ใดไม่เคยได้รับรสแห่งความสุขที่เกิดจากอภัยทานก็ลองดูได้ เพื่อให้ได้รับรสนั้นได้ ลองกันได้ในนาทีนี้แหละ เพราะคงจะมีที่นึกขัดเคือง โกรธเกลียดใครอยู่บ้างในขณะนี้ พิจารณาดูใจตนว่า

เมื่อรู้สึกเช่นนั้น ใจเป็นสุขแจ่มใส หรือใจเป็นทุกข์ขุ่นมัว เมื่อพิจารณาให้เห็นจริง ก็จะเห็นว่าใจขุ่นมัว มากหรือน้อยเท่านั้น น้อยก็เพียงขุ่นๆ มากก็จะถึงร้อน เมื่อพิจารณาเห็นสภาพเช่นนั้นของใจที่มีความไม่ชอบใจ หรือความโกรธความเกลียดแล้ว เพื่อลองรับรสของความสุขจากอภัยทาน ก็ให้คิดให้อภัยผู้ที่กำลังถูกโกรธถูกเกลียดอยู่ในขณะนั้น ต้องคิดให้อภัยจริงๆ เลิกโกรธละ อภัยให้จริงๆ ละ ถ้าอภัยได้จริง เลิกโกรธเกลียดได้จริง แล้วให้ย้อนพิจารณาดูใจตนเอง จะรู้สึกถึงความเบาสบายแจ่มใส ผิดกับเมื่อครู่ก่อน อย่างแน่นอน อภัยทานนี้จึงมีคุณยิ่งนักแก่จิตใจ

อย่าคิดว่าคนนั้นคนนี้ทำผิดมาก่อน ต้องโกรธ ต้องไม่ให้อภัย เรื่องอะไรจะไปให้อภัยในเมื่อร้ายกับเราถึงเพียงนั้นเพียงนี้ คิดเช่นนี้แล้วก็ไม่ยอมอภัยให้ มิหนำซ้ำกลับหาเหตุมาทำให้โกรธมากขึ้นกว่าเดิม การคิดเช่นนี้อย่าเข้าใจว่าเป็นการลงโทษผู้ที่มาว่าร้ายกับตนมากจนไม่ต้องการให้อภัย ความจริง

เป็นการทำโทษตัวเองต่างหาก เมื่อใจตัวเองต้องร้อนเร่าเพราะความไม่อภัย จะเรียกว่าเป็นการทำโทษผู้อื่นจะถูกได้อย่างไร ต้องเรียกว่าเป็นการทำโทษตัวเองนั่นแหละถูก ผู้มีปัญญาพึงใช้ปัญญาเพียงพอให้เห็นประจักษ์แก่ใจถึงคุณของอภัยทาน และโทษของการไม่ยอมอภัย

รู้จักให้ทำให้ความโกรธมลาย

การให้มีคุณ ผู้ให้สบายใจกว่าผู้รับ แม้คนโลภจะอยากได้นั่นได้นี่ของคนนั้นคนนี้อยู่เสมอ เวลาได้ไปก็ยินดีพอใจ แล้วก็อยากได้ต่อไป ความสบายใจของคนโลภหรือผู้รับย่อมไม่มีอยู่นาน ประเดี๋ยวเดียวที่สบายใจในการได้ แล้วก็จะร้อนใจต่อไปอีกเพราะความอยากได้อย่างอื่นต่อไปอีก ความอยากได้ของผู้รับที่ไม่มีเวลาหยุดนั่นเอง ที่ทำให้ผู้รับไม่เป็นสุขเหมือนผู้ให้ ผู้ให้โดยเฉพาะผู้ที่ให้ด้วยความเต็มใจ ยินดีที่จะอนุเคราะห์สงเคราะห์ ย่อมมีความสบายใจที่ได้ทำสิ่งที่ปรารถนา

ผู้ให้นั้นยิ่งมีความสบายใจ ย่อมมีความสุขที่ได้เป็นผู้ให้ ผู้ไม่เคยเป็นผู้ให้ย่อมไม่เคยรู้รสของการเป็นผู้ให้ อันนี้ไม่ได้หมายเพียงการให้ทรัพย์สินเงินทองสิ่งของเหล่านั้น การให้อภัยทานก็รวมอยู่ด้วย ทั้งการให้อภัยทานยังให้ความสุขแก่จิตใจเป็นพิเศษอีกด้วย คนโกรธมีความร้อน คนไม่โกรธไม่มีความร้อน นึกดูเพียงเท่านี้ก็พอพอจะเข้าใจว่าอภัยทานมีคุณเพียงไร

อภัยทาน คือ การทำใจให้หายโกรธ ผู้ใดทำให้โกรธ ถ้าให้อภัยเสียก็หายโกรธ เขาจะรู้หรือไม่รู้ เราผู้โกรธแล้วให้อภัยจนหายโกรธนั้นแหละ เป็นผู้รู้ว่าจิตใจของเราขณะเมื่อยังไม่ได้ให้อภัยกับเมื่อให้อภัยแล้ว แตกต่างกันมาก ร้อนเย็นผิดกันมาก ขุ่นมัวแจ่มใสผิดกันมาก

วิธีที่จะทำให้หายโกรธได้ผลแน่นอนก็คือให้ทำใจให้สงบเป็นขั้นแรก เมื่อใจสงบ ซึ่งจะต้องอาศัยวิธีให้ใจถอนจากเรื่องที่ทำให้โกรธอยู่กับเรื่องอื่น ผู้ปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาใช้วิธีท่องพุทโธ หรือธัมโม สังโฆ จนใจสงบ เมื่อใจอยู่กับพุทโธหรือ

ธัมโม สังโฆ ถอนจากเรื่องที่เป็นเหตุให้โกรธ ความไม่คิดถึงเรื่องที่ทำให้โกรธก็จะเกิดขึ้นในขณะนั้น แม้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งก็ยังดี เมื่อใจสงบเช่นนั้นแล้ว ให้คิดเปรียบเทียบดูว่า เวลาที่กำลังโกรธกับเวลาที่หยุดโกรธแม้เพียงชั่วครู่ชั่วยาม มีความเย็นใจในเวลาไหน เวลาโกรธหรือเวลาหายโกรธ ย่อมจะได้คำตอบที่ถูกต้องแน่นอน และถ้าไม่ดื้อจนเกินไป ก็คงจะพยายามรักษาความเย็นใจไว้ อาจจะท่องพุทโธต่อไปให้นานเท่าที่มีเวลาจะทำได้ก็ได้ หรืออาจจะพยายามคิดว่าความโกรธไม่เป็นคุณอย่างใดเลย เป็นโทษเท่านั้น และความโกรธจะหายไปไม่ได้ถ้าไม่อภัยให้ผู้เป็นเหตุแห่งความโกรธเสีย

ที่ว่าความโกรธจะหายไปไม่ได้นั้น หมายความว่าความโกรธที่จะต้องดับไปแน่นอนตามธรรมดาของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เมื่อมีเกิดต้องมีดับ แต่การที่ความโกรธดับไปเองตามหลักธรรมดาจะไม่หมดไปจากใจ จักฝังอยู่เป็นความมัวหมองของใจ แม้จะสังเกตเห็นไม่ได้ในขณะที่ดับ แต่เมื่อถึงเวลาเกิดขึ้นอีก

จะเพิ่มมากขึ้น คนที่อะไรนิดอะไรหน่อยก็โกรธนั้น เป็นผู้ที่มีความโกรธฝังสะสมอยู่ในใจแล้วเป็นอันมาก ความโกรธนั้นเกิดขึ้นทีหนึ่ง แม้ดับไปแล้วก็จะไม่หายไปไหน แต่จะฝังอยู่ในใจเป็นพื้นแห่งความเศร้าหมองไม่บริสุทธิ์ผ่องใส แต่ถ้าหาเหตุผลให้เกิดความรู้สึกไม่ถือโกรธ คือให้อภัยเสียได้ในทันที ไม่ปล่อยให้ดับไปเองตามหลักธรรมดา นั่นแหละจึงจะทำให้ความโกรธในเรื่องนั้นๆ ไม่ฝังลงเป็นพื้นใจต่อไป แต่จะหมดสิ้นไปได้เลย เหมือนสีที่หยดลงพื้น ถ้าใช้น้ำมันเช็ดเสียให้สะอาดหมดจดทันทีก็จะไม่ฝังลงในเนื้อ แต่ถ้าไม่เช็ดให้หมดจด ทิ้งไว้แม้จะแห้งไม่ติดมือติดเท้า แต่ก็จะเป็นรอยมลทินติดอยู่อย่างแน่นอน แม้จะขูดขัดในภายหลังก็ยากที่จะสะอาดได้จริง สู้ทำความสะอาดเสียทันท่วงทีไม่ได้ อภัยทานเปรียบเทียบเหมือนการทำความสะอาดในทันทีนั่นเอง

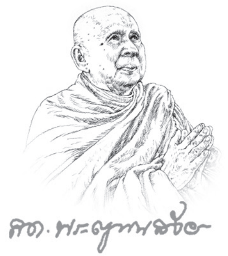

องค์ประกอบของทานที่สมบูรณ์

องค์สมบัติของทานนั้นตรัสไว้ว่ามี ๓ อย่างคือ **เจตนาสมบัติ** ถึงพร้อมด้วยเจตนา หมายความว่า มีเจตนาดีในกาลทั้ง ๓ คือ ก่อนให้ กำลังให้ และให้แล้ว **วัตถุสมบัติ** ถึงพร้อมด้วยวัตถุ คือมีวัตถุที่สมควรจะให้ อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ **ปฏิคาหกสมบัติ** ถึงพร้อมด้วยผู้รับ คือมีผู้รับที่สมควร

เจตนาสมบัติข้อแรก ถ้าคิดดูสักหน่อยก็จะเห็นว่ามีความสำคัญเป็นประการแรก เพราะถ้าไม่มีเจตนา การให้ก็เกิดขึ้นไม่ได้ หรือมีเจตนาจะให้เหมือนกัน แต่มิใช่ให้ในทางเป็นบุญให้ในทางเป็นสินบนเป็นต้นก็ไม่เรียกว่าเป็น เจตนาสมบัติ เมื่อมีเจตนาที่จะสละบริจาค เพื่อสงเคราะห์ อนุเคราะห์บูชาแก่ผู้ที่มีความสมควร เช่นนั้นจึงจะเป็นเจตนาสมบัติ

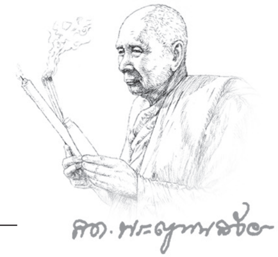
วัตถุสมบัติก็มีความสำคัญ เพราะจะต้องมีวัตถุอันสมควร หมายถึง วัตถุที่เป็นของตน อันเกิดจากการแสวงหาได้มาในทางที่ชอบ ทั้งเป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ เช่น ถ้า

ผู้รับขาดแคลนอาหารก็ให้อาหาร ผู้รับขาดแคลนยาก็ให้ยา เป็นต้น สมบัติข้อนี้จึงได้แก่ผู้ที่มีทรัพย์สิ่งของ ถ้าไร้ทรัพย์ก็ไม่อาจจะทำทานได้

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้แสวงหาทรัพย์ก่อน ดังที่มีในหลักธรรมว่าด้วยประโยชน์ปัจจุบัน และเมื่อแสวงหาได้ทรัพย์มาแล้ว ยังทรงสอนให้แบ่งทรัพย์ออกเป็นส่วนๆ เช่นได้ตรัสสอนไว้ในพระสูตรหนึ่งว่า *“พึงแบ่งโภคะออกเป็น ๔ ส่วน คือ บริโภคใช้สอยส่วนหนึ่ง ประกอบการงานสองส่วน เก็บไว้ส่วนหนึ่งสำหรับคราวอันตราย”*

ส่วนปฏิคาหกสมบัติ ข้อท้ายก็มีความสำคัญ เพราะจะต้องได้ผู้ที่สมควรจะรับ มิใช่ว่าจะควรให้โดยไม่เลือก ได้มีสุภาษิตกล่าวว่า *“ทานที่เลือกให้ ไม่ใช่ให้โดยไม่เลือก พระสุคตทรงสรรเสริญ”* ทานที่ประกอบด้วยองค์สมบัติทั้งสามนี้ เป็นทานที่ถูกต้องในพระพุทธศาสนา

สร้างบุญด้วยการรักษาศีล

ศีล แปลว่า ปกติ หมายถึง ปกติกาย ปกติวาจา ปกติใจ เพราะมีใจคิดงดเว้นจากโทษทางกาย ทางวาจาที่ควรงดเว้น ดังเช่นที่ระบุไว้ในศีล ๕ ศีลจึงสำเร็จด้วยวิรัติเจตนา แปลว่า เจตนาคิดงดเว้น คำว่า วิรัติ กับคำว่า เวรมณี แปลว่า งดเว้น เหมือนกัน วิรัติโดยทั่วไปมี ๓ คือ

๑. สัมปัตตวิรัติ ความเว้นจากวัตถุที่จะพึงล่วงได้อันมาถึงเฉพาะหน้า คือไม่ได้รับถือศีลมาก่อน แต่เมื่อได้พบสัตว์มีชีวิตที่จะฆ่าได้ ไปพบทรัพย์ที่จะลักได้ แต่ก็เว้นได้ไม่ฆ่าไม่ลัก เป็นต้น ความคิดงดเว้นได้อย่างนี้ก็เป็นศีลเหมือนกัน แต่ถ้างดเว้นเพราะไม่ได้โอกาส ไม่จัดว่าเป็นศีล

๒. สมาทานวิรัติ ความงดเว้นด้วยอำนาจการถือเป็นกิจวัตร การรับถือศีลที่เรียกว่า สมาทานศีล เพราะคำว่าสมาทาน แปลว่าการรับถือ จะสมาทานด้วยตนเองคือตั้งจิตว่าจะงดเว้นจากโทษข้อนั้นๆ เองก็ได้ จะสมาทานด้วยรับจากผู้อื่น

ซึ่งเป็นผู้มีศีลเช่นจากภิกษุสามเณรก็ได้ ถึงแม้จะรับจากผู้อื่นก็มิใช่จะรับแต่ปาก ต้องตั้งใจรับจึงจะได้ศีล ก่อนแต่รับศีลจากผู้มีศีล มีธรรมเนียมขอสรณะและศีล

๓. **สมุจเฉทวิรัติ** ความเว้นด้วยตัดขาดมิอันไม่ทำอย่างนั้นเป็นปกติ ตามภูมิของคนผู้ปฏิบัติ ท่านกล่าวว่าเป็นวิรัติของพระอริยเจ้า แต่เมื่อจะอธิบายให้ฟังทั่วๆ ไป ก็อาจอธิบายได้ว่า คือเว้นจนเป็นปกติของตนจริงๆ

สรุปเบญศีล คือ

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์มีชีวิต
๒. เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยจิตคิดลัก
๓. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
๔. เว้นจากการกล่าวเท็จ
๕. เว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

เบญจธรรม แปลว่า ธรรม ๕ ประการ คำว่า ธรรม แปลว่าทรงไว้หรือดำรงรักษาไว้ ในที่นี้หมายถึงส่วนที่ดี จึงมีความหมายว่า ทรงคือรักษาไว้หรือดำรงรักษาไว้ ๕ ประการ ในที่นี้หมายถึงธรรมที่คู่กันกับศีล ๕ เรียกว่า **กัลยาณธรรม** แปลว่า ธรรมงาม เป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้งดงาม สร้างอัธยาศัยนิสัยที่ดี

ศีลเป็นเหตุให้งดเว้นไม่ทำสิ่งที่เป็นโทษ ถ้ามีเพียงศีลก็มีเพียงงดเว้นได้จากโทษ แต่ก็ยังมิได้ทำคุณความดี ต่อเมื่อมีธรรมอยู่ด้วยจึงจะเป็นเหตุให้ทำคุณความดี ยกตัวอย่างเช่นรักษาศีล ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เดินไปพบคนนอนหลับอยู่ในทางรถไฟ มีรถไฟแล่นมาแต่ไกล ควรจะปลุกบอกเขาได้ แต่ไม่ปลุกบอก อย่างนี้ศีลไม่ขาดเพราะมิได้ไปฆ่าเขา แต่ขาดธรรมคือเมตตา ต่อเมื่อปลุกให้เขารีบหลีกออกเสียจากรางด้วยเมตตาจิตจึงจะเชื่อว่ามีธรรม ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสทั้งศีลทั้งธรรมคู่กันไว้ในที่หลายแห่งว่า "มีศีลมีกัลยาณธรรม" ดังนี้

๑. เมตตากรุณา คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๑

๒. สัมมาอาชีวะ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๒

๓. ความสำรวมในกาม คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๓

๔. ความมีสัจจะ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๔

๕. ความมีสติรอบคอบ คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๕

เบญจธรรมนี้ไม่ต้องขออย่างขอศีล ให้ปฏิบัติอบรม บ่มเพาะปลูกให้มีขึ้นประจำจิตใจด้วยตนเอง ได้มีพุทธภาษิตตรัสไว้ที่แปลความว่า “พึงประพฤติสุจริตธรรม ไม่ประพฤติทุจริตธรรม ผู้ประพฤติธรรมโดยปกติย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งโลกนี้ ทั้งในโลกอื่น”

ศีล เป็นความดีที่สูงกว่าทานขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง มีความหมายกว้างๆ ว่า ความประพฤติงดเว้นจากการเบียดเบียนกันและกันให้เดือดร้อน เรียกว่า**อภัยทาน** แปลว่าให้อภัย คือให้ความไม่มีเวรมีกรรมแก่ใครๆ เรียกว่าเป็นสุข เพราะศีลคือความเว้นจากความประทุษร้ายเขา เมื่อรักษาศีลไว้ได้ ก็เป็นอันชำระใจในข้อนี้

สร้างบุญด้วยการภาวนา

คำว่า **ภาวนา** ไม่ใช่หมายถึงการท่องบ่นอะไรเบาๆ ในใจอย่างไม่รู้เรื่อง ดังที่เข้าใจกันอยู่โดยมาก ตามศัพท์แปลว่าการทำให้มีขึ้น ให้เป็นขึ้น จึงมีความหมายถึงการปฏิบัติให้บังเกิดผลได้อย่างจริงจัง เหมือนอย่างเรียนมาแล้วทำไม่ได้ ไม่เรียกว่า ภาวนา ต่อเมื่อมาปฏิบัติหรือทำให้มีขึ้น ให้เป็นขึ้น จึงเรียกว่า ภาวนา คำว่า ภาวนา จึงมีความหมายแข็งแรง เป็นภาคปฏิบัติโดยตรง ในที่นี้หมายถึง การอบรมจิตใจให้ตั้งมั่น จัดเป็นจิตตสิกขา หรือสมาธิ ๑ อบรมความรู้ความเห็น ที่ถูกชอบให้มีขึ้น จัดเป็นปัญญาสิกขา ๑ รวมความแล้ว อบรมจิตให้บริสุทธิ์สะอาด ให้สว่างไสวด้วยสมาธิและปัญญา เรียกว่าเป็นบุญ คือความดีที่สูงกว่าศีลขึ้นมา เพราะเป็นเครื่องชำระล้างโมหะ คือความหลงไม่รู้จริงให้หมดไป

ผลของบุญ

บุญ คือความดี อันได้แก่ทาน ศีล และภาวนา ดังกล่าวมานี้เป็น**บุญส่วนเหตุ** ให้บังเกิดผล คือความสุข ซึ่งท่านจัดเป็นบุญอีกเหมือนกัน เรียกว่า**บุญส่วนผล** ซึ่งเกิดจากความบริสุทธิ์ใจ จิตใจที่กลุ้มรุมอยู่ด้วยอกุศลมูลคือ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นจิตใจบาป เมื่อจิตใจเป็นบาปเสียแล้ว ก็เป็นเหตุให้ทำบาปต่างๆ ส่วนจิตใจที่ชำระ โลภะ โทสะ โมหะ ออกเสียได้ หรือจะพูดว่าเป็นจิตใจที่ประกอบด้วยอโลภะ ไม่อยากได้ อโทสะ ไม่คิดประทุษร้ายเขา อโมหะ ไม่หลง ก็ได้เป็นจิตใจบุญ เมื่อมีจิตใจเป็นบุญ ก็เป็นเหตุให้ทำบุญต่างๆ อโลภะ อโทสะ อโมหะ ทั้ง ๓ นี้ ท่านเรียกว่า กุศลมูล แปลว่ารากเหง้าของกุศล ตรงกันข้ามกับอกุศลมูล โดยความคือจิตใจบาปและจิตใจบุญนั่นเอง **กุศล** แปลว่ากิจของคนฉลาด หมายถึงความดี เช่นเดียวกับบุญ **อกุศล** แปลว่า กิจของคนไม่ฉลาด หมายถึงความชั่วเช่นเดียวกับบาป

สรุปความว่า ผลของบุญคือความดีนั้น คือความสุขที่เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ เพราะการทำบุญคือความดี โดยตรงมุ่งชำระฟอกล้างจิตใจให้สะอาดจากโลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งเป็นอกุศลดังกล่าวมาแล้ว นี้เรียกว่า **ทำบุญเพื่อบุญ** หรือ **ทำความดีเพื่อความดี** แต่ละคนถ้าลองหัดทำบุญเพื่อบุญดังกล่าว จะได้ความสุขอันเกิดจากความบริสุทธิ์ใจ ซึ่งเป็นความสุขอย่างบริสุทธิ์ในปัจจุบันที่ทำนั่นเอง ทางพระพุทธศาสนามุ่งผลดีที่เป็นปัจจุบันเช่นนี้ มิใช่มุ่งผลแก่คนที่ตายไปแล้วคือผลในโลกหน้า แต่ความดีทั้งหลายนั้น ย่อมให้ผลยั่งยืนดังเช่นความดีที่บรรพบุรุษบรรพสตรีของชาติได้บำเพ็ญมาแล้วในอดีต ก็ยังอำนวยผลแก่คนรุ่นเราในปัจจุบันนี้ ถ้าคนรุ่นเราในปัจจุบันนี้ไม่ช่วยกันทำลายความดีที่ท่านสร้างไว้ ช่วยกันสร้างความดีสืบต่อไป ไม่เอาแต่ โลภ โกรธ หลง ซึ่งเป็นอกุศลมูลขึ้นหน้า ก็จะได้ความสุขแต่ละคน และจะสืบความสุขต่อไปถึงอนุชนภายหน้า ไม่ต้องเสียชื่อว่าเสื่อมสิ้นดี ยังมีความดีให้คน

รุ่นต่อไประลึกและนับถือ

ผู้ที่ทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีเพราะรู้ว่าเป็นสิ่งควรทำนั้นถูกต้อง จักไม่เกิดผลไม่ดีอย่างใด แต่ผู้ที่ทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีเพราะรู้ว่าจะได้รับผลตอบแทนที่ดีต่างๆ เช่นนี้ไม่ถูกต้องสมบูรณ์ เพราะมีทางจะเกิดโทษได้ ไหนๆ จะทำบุญทำกุศลทำดีกันทั้งที ก็ควรจะเข้าใจและควรจะทำใจให้ถูกต้อง เพื่อจักได้เสวยผลแห่งการทำนั้นเต็มบริบูรณ์เป็นอานิสงส์

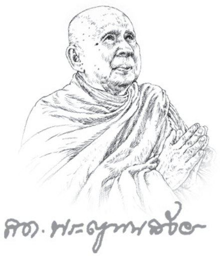
ถ้าจะปล่อยนกปล่อยปลาสักทีก็ขอให้ทำใจให้ได้ว่าเพื่อให้ชีวิตแก่สัตว์ ไม่ใช่เพื่อว่าให้ตัวเองหายเจ็บหายไข้ มีอายุมั่นขวัญยืน ถ้าจะให้เงินให้ทองคนยากจนเมื่อใด ก็ขอให้ทำใจให้ได้ว่าเพื่อช่วยบรรเทาความลำบากอยากไร้ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ใช่ว่าเพื่อไม่ให้ตนเองขาดแคลน หรือถ้าเกิดขาดแคลนขึ้นเมื่อใดขอให้มีผู้มาช่วย ถ้าจะสวดมนต์ภาวนาก็ขอให้ทำใจให้ได้ว่า เพื่อให้ใจเกิดสมาธิ หรือให้ใจน้อมนึกคุณพระรัตนตรัย ไม่ใช่เพื่อให้เกิดผลอย่างอื่น

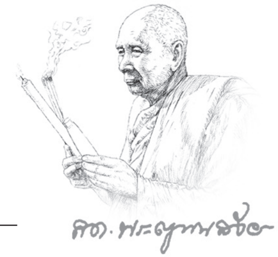
ที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้เพียงส่วนน้อย ยังมีการทำบุญทำกุศล ทำความดีอีกหลายอย่างที่ผู้ทำควรทำใจให้ถูกต้อง ทำใจเสียให้ถูกแล้วผลที่เกิดขึ้นจะดีเอง จะปราศจากโทษเอง เพราะผลดีผลร้ายนั้นไม่ได้เกิดจากใจมุ่งมาดปรารถนา ผลเกิดแต่เหตุเท่านั้น เหตุสมควรแล้วผลต้องเกิดแน่ การไปมุ่งผลแม้ทำเหตุสมควรแก่ผลที่มุ่งนั้น ก็ไม่ถูกต้องแท้จริง

การอิจฉาริษยา น้อยเนื้อต่ำใจ ทะเยอทะยาน รวมทั้งความโลภ โกรธ หลงทั้งหลาย เกิดได้จากการทำใจไม่ถูก เมื่อทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดี อธิบายเช่นนี้อย่าคิดผิดหนักยิ่งขึ้นไปว่า ถ้าเช่นนั้นก็อย่าทำกุศลเสียเลยดีกว่า การทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีเป็นสิ่งดีแน่ ดีแท้ ควรทำกันทุกคน แต่เมื่อทำแล้วทั้งทีก็ควรพยายามทุกอย่างที่จะให้ได้ผลบริสุทธิ์ปราศจากมลทินเครื่องเศร้าหมอง

ขอให้ทุกคนลองดูแต่บัดนี้ แล้วสังเกตดูจิตใจตนให้เห็นผลชัดแจ้ง ว่าเมื่อทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดีด้วยการ

ทำให้ถูกต้องดังกล่าว จะสบายใจกว่าหรือไม่ จักได้รับผลดียิ่งขึ้นหรือว่าน้อยลง ขอให้ทุกคนตั้งใจไว้ให้ดี ทำใจให้ถูกทุกครั้งที่จะทำบุญทำกุศลทำคุณงามความดี ซึ่งทุกคนมีโอกาสทดลองด้วยกันทั้งนั้น ออกจากบ้านไปพบขอทานสักคน หยิบเงินออกส่งให้ทำใจให้ถูกว่าเพื่อช่วยให้เขาขาดแคลนน้อยลง ทำใจให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้นให้ได้จริงๆ พยายามทำให้ได้ทุกครั้ง ไม่ว่าจะให้อะไรใครก็ตาม แล้วจะพบความรู้สึกใหม่ในใจ เป็นความรู้สึกที่มีค่าเกินกว่าค่าของการบริจาคเป็นอันมาก ผู้ที่ยิ่งบริจาคทำบุญทำกุศลมากเพียงไร ยิ่งจำเป็นต้องทำใจให้ถูกมากเพียงนั้น ไม่เช่นนั้นแล้ว บุญกุศลที่ทำโดยตั้งใจไว้ไม่ถูกจะพาไปให้ต้องเป็นทุกข์ในภพภูมิต่อไป เพราะจะพาให้เกิดนั่นเอง บริจาคแล้วก็วางเสีย อย่าไปยึดมั่นเอาไว้ ว่าได้ทำนั้นบริจาคนี่มากมายจะมีวิมานในเมืองฟ้าใหญ่โตมโหฬารยิ่งขึ้นทุกที อย่าทำไปโดยยึดมั่นไปเป็นอันขาด จะได้พ้นทุกข์สิ้นเชิงในวันหนึ่งความพ้นทุกข์สิ้นเชิงนี้เป็นที่พึ่งปรารถนาอย่างยิ่ง และก็อย่า

เห็นว่าการปรารถนาความพ้นทุกข์สิ้นเชิงนี้เป็นโลภะ โลภนั้นหมายถึงปรารถนาต้องการในสิ่งที่จะพาให้เกิดกิเลส เช่นยึดอยู่หลงอยู่ ปรารถต้องการความบริสุทธิ์หลุดพ้น หาได้เป็นโลภะไม่

บุญกับกุศล

มีคำอยู่สองคำที่พูดถึงกันอยู่เนืองๆ โดยเฉพาะผู้นับถือพระพุทธศาสนาจะพูดคำทั้งสองนี้กันเป็นประจำแทบทุกคน คำทั้งสองนี้ ก็คือคำว่า "บุญ" กับคำว่า "กุศล"และปกติก็พูดก็พูดกันไปว่าบุญกุศล เช่นทำบุญทำกุศล แต่ก็คงจะมีไม่น้อยที่ไม่เข้าใจคำว่าบุญและกุศลนี้ถูกต้องเพียงพอ ขออธิบายให้ฟังพอสังเขป เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง

ทำบุญเป็นเรื่องของกาย เช่นการให้ทาน เป็นเรื่องของวัตถุที่หยิกยกให้กันได้ แต่ทำกุศลเป็นเรื่องของใจ เป็นการอบรมใจให้งดงามผ่องใสห่างไกลจากกิเลสโดยควร บุญกุศลเป็นของคู่กันไม่ควรแยกออกจากกัน คือไม่ควรเลือกทำแต่บุญ

หรือไม่ควรเลือกทำแต่กุศล ควรต้องทำทั้งบุญและกุศลควบคู่กันไป จึงจะสมบูรณ์ เหมือนกินข้าวแล้วก็ต้องกินน้ำ ไม่เช่นนั้นจะไม่รู้สึกว่าเพียงพอแล้ว กินแต่ข้าวไม่กินน้ำไม่เรียกว่าบริโภคอาหารอิ่มเรียบร้อย ต้องกินทั้งสองอย่างเรียบร้อย จึงเรียกว่าบริโภคอาหารมื้อนั้นเสร็จเรียบร้อย ทำบุญจึงต้องทำกุศลด้วย

ทำบุญจึงต้องทำกุศลด้วยก็คือ เมื่อให้ทานทั้งหลาย รวมทั้งการถวายอาหารพระ ให้อาหารเป็นทานแก่ผู้ต้องการ หรือให้เงินทองแก่ผู้ขาดแคลนเหล่านี้เป็นต้น เมื่อให้ทานดังกล่าวแล้วควรต้องทำกุศลด้วย คืออบรมใจให้มีกุศลก็คืออบรมใจให้ฉลาด ให้มีปัญญาสามารถพาตนให้พ้นทุกข์ความเดือดร้อนทางใจให้ได้ การอบรมใจให้ฉลาดนี้แหละ คือการทำกุศล

อย่างไรก็ตาม บางทีบุญและกุศลก็เกี่ยวพันกันอยู่อย่างแยกกันไม่ออก เช่นการทำทาน บางครั้งก็เป็นเรื่องของบุญ แต่บางครั้งก็เป็นเรื่องของกุศล เช่นอภัยทาน อภัยทานนี้

เป็นเรื่องของกุศลก็ได้ เป็นเรื่องของบุญก็ได้ ถ้าผู้ใดมีโทษต่อตน เช่น การทำให้ตนโกรธแค้นขัดเคือง แม้ว่าจะอภัยโทษให้อย่างเสียไม่ได้ นั่นก็เรียกว่าเป็นบุญได้ แต่ไม่เรียกว่าเป็นกุศล แต่ถ้าใจมีเหตุผลมีเมตตา แล้วอภัยโทษให้ เป็นการอภัยโทษด้วยความเต็มใจด้วยใจที่ประกอบด้วยเหตุผลอันใคร่ควรแล้ว นั่นเป็นกุศล เป็นการทำกุศล ทั้งๆ ที่เป็นการอภัยโทษหรือเป็นการอภัยทานด้วยกัน แต่ก็แยกจากกันได้ในเรื่องเป็นบุญหรือเป็นกุศล จึงเห็นได้ชัดเจนว่าเรื่องของกุศล ถ้าใจสว่างขึ้นมีปัญญาขึ้น นั่นเป็นกุศล ถ้าใจไม่เกิดผลเป็นความใส ความสว่าง ความมีปัญญาอย่างใดเลย นั่นก็เป็นเรื่องของบุญเท่านั้น

ที่ประณีตยิ่งกว่านั้นก็คือ แม้ว่าจะไม่สามารถให้อภัยทานที่เป็นบุญได้ แต่ถ้าใจไม่ถือโทษเพราะสว่างแล้วด้วยปัญญาด้วยเหตุผล ด้วยเมตตา นั่นก็เป็นอภัยทาน นั่นก็คือกุศล

บุญกับกุศล สิ่งใดที่ไหน มีความสำคัญกว่ากัน ยกข้อนี้มาพิจารณาก็น่าจะเห็นได้ว่า กุศลสำคัญกว่า กุศลเปรียบเทียบ

เหมือนข้าว บุญเปรียบเหมือนน้ำ อิ่มข้าวแล้วไม่อิ่มไม่ได้กินน้ำ แม้จะรู้สึกไม่อิ่มสมบูรณ์ แต่ก็ยังดีกว่าไม่ได้กินข้าวเลย กินแต่น้ำเท่านั้น อิ่มแบบกินแต่ข้าวกับอิ่มแบบกินแต่น้ำ แตกต่างกันอย่างไร เข้าใจความนี้แล้วก็จะเข้าใจได้ด้วยว่า ทำแต่กุศลกับทำแต่บุญแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้นแม้เมื่อเป็นไปได้แล้ว ทุกคนจึงควรทำทั้งบุญและกุศลไปพร้อมกัน แต่ถ้าจะต้องเลือกระหว่าง ทำบุญกับทำกุศล คือไม่ทำทั้งสองอย่างได้พร้อมกัน ก็ต้องเลือกทำกุศล กุศลเป็นสิ่งที่ทำได้เสมอ เพราะเป็นเรื่องเฉพาะตัวของทุกคน ไม่เกี่ยวกับผู้อื่น อุปสรรคอื่นไม่อาจห้ามการทำกุศลของใครได้เลยโดยเด็ดขาด ตัวเองเท่านั้นที่จะทำให้ตัวเองไม่ได้ทำกุศล ฉะนั้นจึงควรพิจารณาในเรื่องนี้ให้รอบคอบ และอย่าปล่อยให้ตัวเองเป็นอุปสรรคกีดขวางตนเองไม่ให้ทำกุศล คือการอบรมใจให้สว่างสะอาด ฉลาด พร้อมด้วยสติปัญญา เมตตา กรุณา เป็นต้น

บุญก่อสุข บาปก่อทุกข์

ใครเคยเห็นหน้าตาของความดีและความชั่วบ้างว่าเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ หญิงหรือชาย มีบ้านเรือนภูมิลำเนาอยู่ที่ไหน อันความดีความชั่วนั่นไม่มีตัวตน แต่มีคนทำดีหรือทำชั่ว และมีผลของการทำ เหมือนอย่างความร้อนความหนาวไม่มีตัวตน ความหิวกระหาย ความอิ่มหนำสำราญ ไม่มีตัวตน แต่มีคนที่ร้อนหรือหนาว มีคนที่หิวกระหาย หรืออิ่มหนำสำราญ คนที่ร้อนเพราะมีความร้อน คนที่หนาวเพราะมีความหนาว ฉันใด คนดีจะเป็นเด็กชายชั่ว เด็กหญิงดี นายดี นางดีก็ตาม เพราะมีความดี คนชั่ว จะเป็นเด็กชายชั่ว เด็กหญิงชั่ว นายชั่ว นางชั่วก็ตาม เพราะมีความชั่ว ฉันนั้น ฉะนั้น ผู้ต้องการจะเห็นหน้าตาของความดี จะดูหน้าตาของคนดีแทนก็ได้ ต้องการจะเห็นหน้าตาของความชั่วจะดูหน้าตาของคนชั่วแทนก็ได้

คนดีเพราะมีความดีนั้น คือคนที่ทำดีต่างๆ ทั้งแก่ตนและส่วนรวม ส่วนคนชั่วเพราะมีความชั่วนั้น คือคนที่ทำความ

ชั่วต่างๆ ทั้งเกี่ยวกับตนเองและส่วนรวม ยกตัวอย่าง ตัวของเราเองทุกๆ คน เมื่อช่วยทำการในบ้านในโรงเรียนหรือการที่เป็นประโยชน์ทั่วไปต่างๆ ก็เป็นที่สรรเสริญยกย่อง เพราะการทำนั้นก่อให้เกิดสุขประโยชน์ นี้คือความดีที่มีอยู่ในตัวเราเองซึ่งเป็นคนดีขึ้นเพราะทำดี เมื่ออยากจะดูหน้าตาของความดี ก็จงส่องกระจกดูหน้าของตัวเราเอง จะรู้สึกถึงความภาคภูมิใจที่แฝงอยู่ในใบหน้าในสายตา อันส่องเข้าไปถึงจิตใจที่ดี อาจมีความอิ่มใจในความดีของตนเป็นอย่างมากก็ได้ แต่ถ้าตัวเราเองทุกๆ คนทำไม่ดีต่างๆ ในบ้านบ้าง ในโรงเรียนบ้าง ในที่ต่างๆ บ้าง ทำให้เกิดความทุกข์ร้อนเสียหายแก่ใครๆ ก็เป็นที่ติฉินนินทา เพราะการทำนั้นก่อให้เกิดโทษ นี้คือความชั่วที่มีอยู่ที่ตัวเราเองซึ่งเป็นคนชั่วขึ้นเพราะทำชั่ว เมื่ออยากจะดูหน้าตาความชั่ว ก็จงส่องกระจกดูหน้าของตัวเราเอง จะรู้สึกถึงความอัปยศอดสู ความปิดบังซ่อนเร้นที่แฝงอยู่ในใบหน้า ในสายตาที่ส่องเข้าไปถึงจิตใจที่ไม่ดี อาจมีความสร้อยเศร้า ตำหนิตนเอง

รังเกียจตนเองเป็นอย่างมาก เพราะรู้สึกสำนึกขึ้นมาก็ได้ สรุปความว่า การกระทำทุกอย่างที่น่านิยมชมชอบ ก่อให้เกิดสุขประโยชน์แก่ตนเองแก่ผู้อื่น คือความดี การกระทำทุกย่างที่น่าตำหนิติเตียนก่อให้เกิดทุกข์โทษแก่ตนเองแก่ผู้อื่น คือความชั่ว

วิธีการเพื่อความสุขของชีวิต

พระพุทธศาสนสุภาษิตบทหนึ่งกล่าวไว้แปลความว่า *“ละเหตุทุกข์ได้ เป็นสุขในที่ทั้งปวง”* ความหมายโดยตรงและโดยง่ายของพุทธภาษิตนี้ก็คือ ไม่ทำเหตุที่จะนำให้เกิดความทุกข์ ก็จะไม่มีทุกข์ ก็จะเป็นสุข ไม่ว่าจะอยู่แห่งหนตำบลใดก็จะไม่มีทุกข์ ก็จะเป็นสุข ที่จริงแล้วก็ไม่มีอะไรที่จะทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งได้ เป็นสัจจะที่เห็นได้ถนัดชัดเจนแล้ว ไม่ทำเรื่องให้เกิดความทุกข์ ก็ไม่มีทุกข์ ก็มีแต่ความสุข เหมือนไม่ให้ท้องว่างก็ไม่หิว ไม่ชุบผ้าขาวลงในน้ำสีดำ ผ้าก็ไม่ดำ การไม่ปล่อยให้ท้องว่าง คือการละเหตุที่จะทำให้ท้องเป็นทุกข์คือหิว การไม่ชุบผ้า

ขาวลงในน้ำสีดำ คือการละเหตุที่จะทำให้ผ้าเป็นสีดำ

เหตุนี้มีความสำคัญยิ่งนัก เพราะเป็นสิ่งเดียวที่จะให้ผล ผลจะดีจะร้ายก็อยู่ที่เหตุ ไม่ได้อยู่ที่อะไรอื่น และผู้จะได้รับผลก็ต้องเป็นผู้ทำเหตุ ผู้ไม่ได้ทำเหตุจะไม่ได้รับผล การกล่าวเช่นนี้ว่าที่จริงแล้วมีทางให้เกิดปัญหาโต้แย้งได้มากมาย ดังที่ปรากฏอยู่เสมอไม่ว่างเว้น เกิดมาไม่เคยทำบาปทำกรรม ทำไมถึงต้องมารับทุกข์อย่างนั้นอย่างนี้ นี้เป็นตัวอย่างที่ปรารภปรารมภ์ คร่ำครวญกันอยู่มากมาย ซึ่งคิดหรือมองแต่เพียงผิวเผินก็น่าเชื่อเช่นนั้น คนบางคนทำดีให้เห็นอยู่ ไม่เคยทำไม่ดีให้เห็นเลย แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้รับผลดีอย่างไร ยากจนแสนสาหัสก็มีทุกข์ร้อนด้วยเรื่องร้อยแปดก็มี เหตุแห่งทุกข์ที่ท่านให้ละ จึงไม่ใช่เหตุที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันเท่านั้น เหตุที่เห็นๆ อยู่หรือเป็นเหตุในภพชาติปัจจุบัน บางครั้งบางคราวก็ให้ผลใหญ่ยิ่ง ไม่เสมอกับเหตุที่แลไม่เห็นหรือเหตุที่พ้นจากภพชาติปัจจุบันแล้วเหตุที่ไม่ได้ละกันในอดีตที่แลไม่เห็นรู้ไม่ถึงก็มีผล ไม่ใช่ว่า

ไม่มี และก็มีผลมาถึงปัจจุบันได้ด้วย ไม่ใช่ว่าไม่ได้ และผลก็ตรงตามเหตุเสมอด้วย เป็นจริงเป็นจังด้วย ไม่มีคลาดเคลื่อนแม้เล็กน้อยเพียงไร

ทุกคนอยากเป็นสุข ยิ่งสามารถเป็นสุขในที่ทั้งปวงหรือทุกเวลานั่นเอง ยิ่งจะยินดียิ่งนัก จึงควรต้องเข้าใจว่า เมื่ออยากเช่นนั้นเป็นผล ก็ต้องทำเหตุให้ตรงกับผลเช่นนั้น

เป็นสุขในที่ทั้งปวงไม่หมายถึงเฉพาะเป็นสุขในชาตินี้ภพนี้ หมายถึงเป็นสุขในชาติหน้าภพหน้าด้วย บางทีในชาตินี้ภพนี้ เราจะต้องเสวยผลของเหตุในชาติอดีตภพอดีตที่ตามมาทัน สุขในที่ทั้งปวงก็คือสุขทั้งภพหน้าด้วย ชาตินี้เป็นสุขก็ต้องระวังอย่าให้ชาติหน้าเป็นทุกข์ ต้องละเหตุที่จะให้เป็นทุกข์ทั้งหมด

เหตุทุกข์คือความไม่ดีทุกประการ อันความไม่ดีทุกประการเกิดจากใจ เช่นเดียวกับความดีทุกประการก็เกิดจากใจ ท่านจึงว่าความทุกข์เกิดจากใจ ความสุขก็เกิดจากใจ หรืออีก

อย่างหนึ่งก็ว่าความทุกข์เกิดจากความคิด ความสุขก็เกิดจากความคิด ความคิดหรือใจจึงเป็นความสำคัญที่สุดสำหรับทุกคน จะมีสุขหรือทุกข์ก็อยู่ที่ใจ อยู่ที่ความคิดของใจ ใจคิดให้ละเหตุทุกข์ การพูดการทำกรรมทั้งปวงก็จะเป็นการละเหตุทุกข์ ความทุกข์ย่อมไม่มี ย่อมมีความสุข ย่อมเป็นสุข ละเหตุทุกข์ได้เพียงไร ย่อมมีสุขเพียงนั้น

ความคิดใคร่ในสิ่งที่น่าปรารถนาพอใจ ความอยากมีอยากเป็น ความอยากไม่มีไม่เป็น นี้เป็นความคิดที่เป็นเหตุทุกข์ ทำความคิดนี้ให้เบาบางเพียงไร ความทุกข์จะลดน้อยลงเพียงนั้น ความสุขจะมีมากเพียงนั้น แม้ปรารถนาจะละเหตุแห่งทุกข์เพื่อเป็นสุขในที่ทั้งปวง ทั้งในภพนี้และในภพหน้า ต้องละความคิดดังกล่าว ซึ่งสามารถละได้ก็ต่อเมื่อใช้สติพิจารณาความรู้สึกในใจ ให้เห็นความอยากที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทั้งอยากได้สิ่งน่าใคร่น่าปรารถนาพอใจ ทั้งอยากมีอยากเป็น อยากไม่มีไม่เป็น ดูให้เห็น เห็นอย่างรู้ ว่านั่นเป็นเหตุทุกข์ ต้องการละเหตุทุกข์ ต้อง

ละความอยากเหล่านั้นให้ได้ ละให้ได้ทุกครั้งที่แลเห็น ที่รู้ว่าเป็นความอยาก พยายามดูใจตนเองให้เห็นดังกล่าว พยายามดับสิ่งที่เห็นเหตุทุกข์ดังกล่าว ทำไปเรื่อยๆ จะมีสุขในที่ทั้งปวงได้แน่นอน

เสบียงเพื่ออนาคต

พระพุทธองค์ทรงสอนไว้อย่างหนึ่งที่เป็นคุณอย่างยิ่งแก่ผู้ปฏิบัติ คือทรงสอนให้อยู่กับปัจจุบัน ๑ ไม่ให้อาลัยอดีต ๑ ไม่ให้เพ้อฝันถึงอนาคต ๑ ทั้ง ๓ ประการนี้ไม่ได้หมายถึงโทษแต่หมายถึงที่เป็นประโยชน์เท่านั้น

ที่ว่าไม่ให้อาลัยถึงอดีต ก็มีความหมายตรงตัว คือ อะไรที่เกิดขึ้นแล้ว ผ่านไปแล้ว แม้เป็นความสุข ความชื่นชอบยินดี ก็อย่าไปผูกใจอาลัยถึง อยากให้กลับมาดำรงอยู่ต่อไป ซึ่งเป็นไปไม่ได้ แม้ไปอาลัยอาวรณ์ปรารถนาให้เป็นไปให้ได้ ก็ย่อมจะต้องได้รับความทุกข์เพราะความไม่สมหวัง ถ้าเป็นความทุกข์

ความไม่ชื่นชมยินดีพอใจ ก็อย่าไปผูกใจอาวรณ์ถึง แต่จงปล่อยเสีย การนำใจไปผูกไว้กับเรื่องราวที่เป็นทุกข์เป็นความเศร้าหมอง ย่อมทำให้ต้องเป็นทุกข์เดือดร้อนไม่สิ้นสุด ความทุกข์ร้อนควรจะหมดสิ้นไปพร้อมกับอดีตที่ล่วงไปแล้ว ผู้มีปัญญาพึงปฏิบัติตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ เมื่อคิดถึงอดีต ให้หยุดเสีย ให้พยายามลืมอดีตเสีย จะได้พ้นทุกข์โทษของอดีต อย่างไรก็ตาม ที่ให้วางอดีตเสียนั้น ไม่ได้ให้หมายความว่าให้ลืมอะไรๆ ทั้งหมดที่เกิดแล้ว ความลืมกับความปล่อยวางไม่เหมือนกัน พระพุทธองค์ไม่ทรงสอนให้ลืมทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ทรงสอนให้มีสติจำที่ควรจำ คือจำสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ที่ไม่เป็นกิเลส แต่ทรงสอนให้ลืมสิ่งที่เป็นกิเลส ที่ก่อให้เกิดกิเลสโทษทุกข์ทุกอย่าง ไม่มียกเว้นว่าให้อาลัยอดีตเรื่องนี้เพราะมีความสำคัญเป็นพิเศษ อดีตเป็นทุกข์ เป็นกิเลส ทุกอย่างต้องลืมให้หมด ปล่อยให้หมด วางให้หมด

อนาคตก็ไม่ให้เพ้อฝันถึง คือไม่ให้คาดคะเนว่า อนาคต

จะได้ลาภได้ยศอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะการคาดคะเนล่วงหน้าเช่นนี้ทำให้จิตใจฟุ้งซ่านไม่สงบสุขในปัจจุบันด้วย และในอนาคตถ้าไม่เป็นไปตามคาดคิด ก็จะเสียใจเพราะผิดหวัง สู้อยู่อย่างไม่คาดคิดถึงอนาคตอย่างมีกิเลสจะเป็นสุขสงบกว่า อยู่กับปัจจุบันได้มากเพียงไร ก็จะมีความสุขได้มากเพียงนั้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า การกระทำอะไรไม่ต้องตระเตรียมเพื่ออนาคต

การเตรียมอนาคตที่สำคัญมากอย่างหนึ่งก็คือการเตรียมอนาคตในภพชาติเบื้องหน้า ทุกคนจะมีชีวิตอยู่ในชาตินี้อย่างมากก็ประมาณร้อยขวบปีเท่านั้น จะทุกข์จะสุขในภพชาตินี้ก็จะชั่วระยะเวลาที่ไม่นานเท่าไร โดยเฉพาะผู้ผ่านพ้นวัยเด็กมาศึกษาธรรมอยู่แล้วในขณะนี้ ย่อมมีเวลาในภพชาตินี้อีกไม่นานเลย ได้ความมั่งมีศรีสุข ลาภ ยศ สรรเสริญ ในภพชาตินี้สักเพียงไรก็ไม่อาจรักษาไว้ได้นาน แต่ภพชาติในอนาคตนั้นนานหนักหนานับปีนับชาติไม่ได้ จึงควรเตรียมภพชาติในอนาคตมาก

กว่า ที่ท่านเรียกว่าเตรียมเสบียงเดินทางไว้สำหรับภพชาติข้างหน้า คือเตรียมบุญกุศลไว้ให้พร้อม ให้เพียงพอแก่ทางที่ไกลแสนไกลจนประมาณไม่ได้ บุญกุศลที่จะเป็นเสบียงเดินทางนั้นต้องประกอบด้วย ทาน ศีล ภาวนา การทำจิตทำใจให้ผ่องแผ้ว บริสุทธิ์จาก โลภ โกรธ หลง จำเป็นที่สุด สำคัญที่สุด และก็มีโอกาสจะทำได้มากที่สุด เพราะไม่ต้องประกอบด้วยอะไรอื่นเลย ใจมีอยู่กับตัวเราเองแล้ว กิเลสก็อยู่กับใจนั่นเอง ถอดถอนออกเสียให้เสมอทุกเวลานาที ทุกอิริยาบถ ย่อมได้รับผลเป็นเสบียงที่พึงปรารถนาของนักเดินทางที่สุด

บารมีนำไปสู่ความเป็นพระพุทธเจ้า

คำว่า**บารมี**นี้ ท่านแสดงว่าพระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญบารมีมาโดยลำดับตลอดเวลาช้านาน และบารมีที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญนั้น เมื่อบำเพ็ญมากๆ เข้า ก็เป็นบารมีสูงขึ้นๆ หรือบริบูรณ์ขึ้น เพราะฉะนั้น จึงจัดเป็น ๓ ชั้นเรียกว่า **บารมี**

อุปบารมี ปรมัตถบารมี ที่เรียกว่าบารมี ในเมื่อแบ่งเป็น ๓ ชั้นดังนี้ ก็หมายถึงเป็นบารมีสามัญ อุปบารมี ก็หมายถึงบารมีที่มีมากยิ่งขึ้น จนถึงใกล้ที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ปรมัตถบารมี บารมีที่เป็นปรมัตถ์ คือให้เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ก็หมายถึงบารมีที่สมบูรณ์ นำให้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

บารมีคือคุณธรรมผู้มุ่งดี

คำว่า **บารมี** ที่แปลว่าอย่างยิ่ง หรือที่มีความหมายว่าเลิศ ประเสริฐ ก็หมายถึงธรรม หรือภูมิชั้นของธรรมที่เป็นความดีในจิตใจ ซึ่งได้สั่งสมเพิ่มเติมให้ยิ่งขึ้นๆ คือ ให้เป็นอย่างยิ่ง คือให้ยิ่งขึ้นอยู่เสมอ จนถึงบริบูรณ์เต็มที่ในที่สุด อย่างยิ่งก็คือว่า คุณธรรมที่สั่งสมอบรมให้เป็นอย่างยิ่ง คือยิ่งขึ้นๆ ดังกล่าว และที่หมายถึงว่าเลิศ หรือประเสริฐ ก็โดยที่คุณธรรมที่เป็นอย่างยิ่งนั้นเป็นของเลิศ เป็นของประเสริฐ เป็นของดีที่สุด และที่แปลว่าให้ถึงฝั่งนั้น ก็หมายถึงคุณธรรม ที่นำผู้ปฏิบัติให้

ออกจากฝั่งนี้ จนพ้นจากฝั่งนี้ไปถึงฝั่งโน้น เป็นความหมายทางรูปธรรม หมายถึงฝั่งสองฝั่งที่มีมหาสมุทร มีห้วงน้ำลึก มีทะเลหลวงขั้นอยู่กลาง แล้วก็เปรียบสัตว์โลกว่า เหมือนอย่างผู้ที่ข้ามจากฝั่งนี้คือโลก หรือว่าความทุกข์ หรือว่ากิเลส ซึ่งนับว่าเป็นฝั่งนี้ เพราะที่ชื่อว่าโลกๆ นี้ ตามความหมายในทางธรรมก็หมายถึงว่า ที่ๆ เป็นทุกข์ มีกิเลส มีทุกข์ สัตว์โลกอยู่ฝั่งนี้ก็ต้องประกอบด้วยกิเลส ประกอบด้วยความทุกข์ จะพ้นจากฝั่งนี้ไปสู่ฝั่งโน้น อันหมายถึงโลกุตระ พ้นโลกคือ นิพพาน ก็ต้องอาศัยคุณธรรมที่ได้สั่งสมอบรมยิ่งขึ้นๆ ที่เป็นอย่างยิ่งนั้นเหมือนอย่างเป็นเรือสำหรับโดยสารข้ามจากฝั่งนี้ไปสู่ฝั่งโน้น แล้วคุณธรรมที่เหมือนอย่างเรือที่ทำให้ข้ามฟากได้นั้น ก็คือบารมีที่แปลว่าให้ถึงฝั่งโน้น ให้ถึงฝั่ง ก็หมายถึงคุณธรรมนั้นเอง

บารมีสร้างได้ด้วยกรรม

บารมีนี้ก็มาจากกรรม คือการงานที่บุคคลกระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจ ประกอบด้วยเจตนาคือความจงใจ กรรมที่บุคคลกระทำนั้น กรรมดีก็มี กรรมชั่วก็มี กรรมดีก็ให้ผลดี กรรมชั่วก็ให้ผลชั่ว ดังที่มีพระพุทธภาษิตตรัสสอนไว้ที่แปล ความว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม เพราะว่าบุคคลมีเจตนาคือความจงใจแล้ว จึงกระทำกรรม ทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางใจบ้าง ดังนี้

เพราะฉะนั้น กรรมที่บุคคลกระทำนี้เอง ถ้าเป็นกรรมดี ก็เป็นบุญกรรม กุศลกรรม ถ้าเป็นกรรมชั่ว ก็เป็นบาปกรรม อกุศลกรรม สุจริตก็จัดเข้าในกรรมดี ทุจริตก็จัดเข้าในกรรมชั่ว กรรมที่ทุกคนได้กระทำนี้ ย่อมให้ผลในปัจจุบันก็มี ในภายหน้าก็มี ในเวลาที่ถัดไปจากภายหน้านั้นไปก็มี เหมือนอย่างว่าให้ผล

ในวันนี้ ให้ผลในวันพรุ่งนี้ ให้ผลในวันที่ถัดจากวันพรุ่งนี้ไป ให้ผลในภพนี้ ให้ผลในภพหน้า ให้ผลในภพที่ถัดไปจากภพหน้า กรรมย่อมให้ผลต่างๆ กันดั่งนี้ แต่ว่าเมื่อกรรมให้ผลแล้ว ก็เป็นอโหสิกรรม คือว่ากรรมที่ได้ให้ผลเสร็จไปแล้ว เพราะฉะนั้น กรรมซึ่งเป็นตัวเหตุ และผลของกรรมซึ่งเป็นตัวผล จึงมีเวลาที่เสร็จสิ้น แต่ว่าเมื่อทำกรรมดีไว้บ่อยๆ ก็ย่อมมีความคุ้นเคยอยู่ในความดี มีความดียังติดอยู่ ดังที่เรียกว่าเป็นนิสสัย เป็นอุปนิสัย เป็นวาสนา ยังไม่หมดไป ความคุ้นเคยในทางดี ความดีที่ยังเหลืออยู่ติดอยู่ ไม่หมดสิ้นไปได้เหมือนอย่างกรรมนี่แหละ เรียกว่า **บารมี** เป็นความคุ้นเคยในทางดี อันมาจากกรรมดีที่ประกอบกระทำและความดีที่เหลือติดอยู่เป็นความคุ้นเคยในทางดีดังกล่าวนี้ ก็เป็นสิ่งที่สั่งสมเพิ่มเติมขึ้นได้อยู่เสมอ คือ ยิ่งๆ ขึ้นไปอยู่เสมอ เพราะฉะนั้น บารมีจะหมายถึงว่า เก็บดี หรือเก็บถูกไว้ก็ได้ เก็บดีเก็บถูกไว้ในจิตใจ ไม่หมดสิ้นไป

ทุกคนควรสร้างบุญบารมี

หากว่าจะสรุปเข้าใน **มัชฌิมาปฏิปทา** มรรคมีองค์ ๘ ก็สรุปเข้าได้ ก็มรรคมีองค์ ๘ นั่นเองคือ บารมี ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติมาจนถึงได้ตรัสรู้ ปฏิบัติทีแรกก็เป็นบารมี ยิ่งขึ้นๆ ก็เป็นอุปบารมี จนถึงยิ่งที่สุดก็เป็นปรมัตถบารมี ก็ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

มรรคมีองค์ ๘ ที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทานี้ ไม่ใช้คำว่า บารมี แต่ว่าผู้ปฏิบัติผู้ศึกษาธรรมก็พึงต้องเข้าใจเอาว่า บารมีนั้นเองมาเป็นมรรคมีองค์ ๘ มรรคมีองค์ ๘ นั้นก็มาจากบารมีต่างๆ ที่ทรงบำเพ็ญมานั่นเอง มาประกอบกันเข้าเป็นมรรคมีองค์ ๘ ฉะนั้น เมื่อมาเป็นมรรคมีองค์ ๘ แล้ว ทรงปฏิบัติในมรรคมีองค์ ๘ นี้บริบูรณ์ จึงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า นี่เป็นอันว่า มรรคมีองค์ ๘ นั้นเองเป็นข้อสรุปของบารมีทั้ง ๑๐ นั้นมาเป็นมรรคมีองค์ ๘

บารมีทั้ง ๑๐ มี

๑. ทาน การให้ การเสียสละ

๒. ศีล การรักษา กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย

๓. เนกขัมมะ การออกบวช ออกจากกาม

๔. ปัญญา ความรอบรู้ เหตุผล

๕. วิริยะ ความเพียร

๖. ขันติ ความอดทนมาก

๗. สัจจะ ความจริง

๘. อธิษฐาน ตั้งใจมั่น

๙. เมตตา รักใคร่

๑๐. อุเบกขา วางใจเป็นกลาง

เพราะฉะนั้น เมื่อจัดตามภูมิธรรมที่ปฏิบัติ พึงเห็นได้ดั่งนี้ ข้อสรุปนี้ก็เป็นไปตามการวิจารณ์ธรรม

ทุกคนพึงปฏิบัติในบารมีตามควรแก่ฐานะ

บารมีธรรมนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า เป็นหลักธรรมที่ทุกๆ คนต้องปฏิบัติด้วยกันทั้งนั้น จึงจะอยู่ด้วยกันเป็นสุข และเมื่อเป็นผู้นับถือพุทธศาสนา แม้ไม่ตั้งความปรารถนาจะเป็นพระโพธิสัตว์ ไม่ปรารถนาพระโพธิญาณ ก็พึงปฏิบัติตามหลักบารมีเหล่านี้ ก็จะเป็นบุญบารมี เป็นบุญนิธิ ขุมทรัพย์คือบุญ ซึ่งทุกคนปฏิบัติได้เท่าไหร่ก็ได้เท่านั้น และชื่อว่าเป็นผู้ที่ปฏิบัติพระพุทธศาสนา เข้าถึงพระพุทธศาสนาด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อว่าตามหลักธรรมแล้ว จึงเป็นของกลางทั่วไป ซึ่งทุกคนควรปฏิบัติตามควรแก่ฐานะของตน

“วิธีสร้างบุญบารมี”

(ฉบับที่ถูกต้อง)

พิมพ์แจกเป็นธรรมทาน ห้ามจำหน่าย